CONTRIBUȚII ALE TINERILOR CERCETĂTORI

https://doi.org/10.52505/1857-4300.2026.1(326).09
CZU: 821.135.1.09

Strategii retorice în articolul de opinie *Elogiul memoriei*, de Alexandru Paleologu

Silvia LUPAN

Cercetător științific
E-mail: silvia.lupan@sti.usm.md
ORCID: https://orcid.org/0009-0002-5488-3219
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

Rhetorical Strategies in the Essay *Praise of Memory* by Alexandru Paleologu

Abstract

This paper aims to analyse the rhetorical strategies used by Alexandru Paleologu in his essay *Praise of Memory*, included in the volume “About the Things that Really Matter” (1998). The study investigates how the author constructs an epideictic discourse aimed at strengthening adherence to fundamental values such as memory, justice, moral responsibility, and collective identity. The analysis highlights the careful adaptation to the audience, achieved by activating the common pool of knowledge, anticipating and dismantling the opponents’ arguments, as well as by using correction for didactic purposes.

A central role is played by evaluative language and the constant recourse to pathos, which intensifies the persuasive force of the discourse without nullifying the rational component of the argumentation. Alexandru Paleologu combines logos (through historical examples and analogies) with the essayist’s pre-existing ethos and a pronounced affective expressiveness, intended to provoke not only a change of opinion, but also an ethical reaction.

Keywords: rhetorical strategies, epideictic genre, ethos, pathos, logos, adaptation to the audience, evaluative language.

Rezumat

Lucrarea de față își propune o analiză a strategiilor retorice utilizate de Alexandru Paleologu în eseul *Elogiul memoriei*, inclus în volumul *Despre lucrurile cu adevărat importante* (1998). Demersul investighează modul în care autorul construiește un discurs de tip epidictic, menit să consolideze adeziunea la valori fundamentale precum memoria, justiția, responsabilitatea morală și identitatea colectivă. Analiza evidențiază adaptarea atentă la destinatar, realizată prin activarea fondului comun de cunoștințe, anticiparea și

demontarea argumentelor adversarilor, precum și prin utilizarea corecției cu scop didactic.

Un rol central îl joacă limbajul evaluativ și recursul constant la patos, care intensifică forța persuasivă a discursului fără a anula componenta rațională a argumentării. Alexandru Paleologu îmbină logosul (prin exemplificări istorice și analogii) cu etosul preexistent al eseistului și cu o expresivitate afectivă pronunțată, menită să provoace nu doar schimbarea opiniilor, ci și o reacție de ordin etic.

Cuvinte-cheie: strategii retorice, gen epidictic, etos, patos, logos, adaptare la destinatar, limbaj evaluativ.

În volumul *Despre lucrurile cu adevărat importante*, autorul pornește, credem noi, de la conceptul kantian al lucrului în sine (care se referă la faptul că oamenii, prin mijlocirea senzorialității, ajung să cunoască lucrurile doar într-un mod subiectiv, și nu așa cum sunt ele de fapt), lansându-se într-un dialog pasionant cu ideile care s-au perindat de-a lungul istoriei umanității, într-o încercare de a descoperi esența lucrurilor. Alexandru Paleologu nu caută să facă o listă de „lucruri cu adevărat importante", ci să își pună întrebări asupra lor, să stabilească relații, corespondențe, să răstoarne formule clișeizate.

Printre studiile, eseurile și articolele de opinie care se regăsesc în volumul menționat un text surprinde prin verva sa: *Elogiul memoriei*, în care scriitorul, asemeni altor mari gânditori contemporani (Paul Ricoeur, spre exemplu), demonstrează, pe de o parte, necesitatea de a ne păstra memoria trează și, pe de altă parte, importanța revendicărilor memoriei rănite și datoria sistemului judiciar de a face lumină.

În cele ce urmează vom analiza textul sus-amintit sub aspect discursiv-retoric, urmărind identificarea și interpretarea strategiilor de persuasiune utilizate de autor. Demersul investighează modul în care sunt îmbinate etosul, patosul și logosul în cadrul unui discurs de tip epidictic, precum și mecanismele de construire a adeziunii la valori. Analiza este completată de o perspectivă pragmatică. Aceasta vizează relația dintre emițător și destinatar, strategiile de adaptare la public și anticiparea contraargumentelor. Totodată, se valorifică principiile noii retorici (Perelman și Olbrechts-Tyteca 2012) pentru a evidenția rolul argumentării în consolidarea consensului axiologic. Cercetarea este realizată sub forma unui studiu de caz aplicat asupra articolului de opinie *Elogiul memoriei*, de Alexandru Paleologu, fiind susținută de instrumente ale analizei stilistice, prin care se evidențiază funcția limbajului evaluativ în intensificarea forței persuasive a discursului.

Discursul autorului ține de genul epidictic sau demonstrativ (așa cum îl numește Aristotel), căruia „îi este propriu, pe de o parte, elogiul" (în cazul de față, al memoriei, după cum putem desprinde chiar din titlul articolului), iar „pe de altă parte, blamul" (Aristotel 2004, p. 102) la adresa celor care fac apel la memorie doar în mod mecanic, pentru a se lăuda, sau blamul celor care ne cer să trecem sub tăcere lucruri ce nu trebuie uitate, iar, uneori, nici chiar iertate.

În volumul *Tratat de argumentare. Noua retorică* al autorilor Chaim Perelman și Lucie Olbrechts-Tyteca, se subliniază importanța genului epidictic. Astfel, autorul unui discurs epidictic, pornind de la un set de valori deja acceptate într-o societate, va spori, prin intermediul argumentării, adeziunea la acestea, iar în ultimă instanță și șansele ca anumite acțiuni să fie întreprinse. În cadrul genului epidictic, oratorul se transformă într-un educator și, prin prisma etosului său preexistent, căci trebuie să aibă suficiente merite pentru a i se oferi posibilitatea de a lua cuvântul, va apăra anumite cauze ale auditoriului său, folosindu-se, uneori, chiar și de argumente didactice, acceptate în virtutea prestigiului de care se bucură oratorul, ba chiar, în anumite situații, cel din urmă va putea aduce în discuție subiecte care pot genera disensiuni. Pe lângă autoritatea de care se bucură persoana care lansează un discurs epidictic, acesteia nu trebuie să-i fie străin subiectul abordat, adică să aibă „căderea" de a se apropia de el și să nu fie văzută drept o intrusă (Perelman și Olbrechts-Tyteca 2012, pp. 68-80).

Aristotel considera că scopul discursului demonstrativ este de a scoate în evidență nobilul sau rușinosul, din primul decurgând calități precum dreptatea, înțelepciunea, cumpătarea, generozitatea, blândețea. Tot el credea că mobilurile acțiunilor celor care sunt înzestrați cu virtuțile sus-amintite sunt rezultatul unei alegeri deliberate (Aristotel 2004, pp. 103-143).

Adaptarea la destinatar

Articolul de opinie al eseistului român pornește de la activarea fondului comun de cunoștințe și opinii despre memorie. Rând pe rând, sunt enumerate și apoi demontate toate argumentele celor care nu consideră memoria ca fiind esențială pentru fiecare individ. Primul argument al adversarilor care este invocat („memoria individuală nu e decât o însușire subalternă, auxiliară, care, la cei mai slabi dotați intelectual, ține loc de inteligență" (Paleologu 1998, p. 43)) conține o evaluare negativă – „subalternă, auxiliară". Dacă ar fi să rezumăm: cei care au o memorie excepțională nu sunt neapărat inteligenți. Deși autorul vrea să creeze impresia de imparțialitate, modul în care este introdus acest argument trădează implicarea emoțională. Secvența „Circulă printre oameni părerea" reprezintă o relativizare voită, care scoate în evidență faptul că informația adversarului este doar o „părere" (deci nu rezultatul unor cercetări serioase, demne de atenție și încredere) care nu poartă girul oamenilor de știință, astfel încât acest argument ar fi, mai degrabă, o bârfă oarecare. Pentru a împinge și mai mult în derizoriu opiniile care neagă importanța memoriei, Alexandru Paleologu invocă un alt argument al adversarilor, ce este la fel de „credibil" ca precedentul – o butadă ardelenească care afirma că Nicolae Iorga „avea minte multă, dară nu tătă bună" (*Ibidem*, p. 43). Destinatarii textului ar fi tentați să creadă că eseistul este de acord cu o asemenea părere, dar la o analiză mai atentă a volumului din care face parte acest text vom descoperi înalta prețuire a lui Alexandru Paleologu față de Nicolae Iorga.

Pentru a întări „adeziunea spiritelor”, autorul ne atenționează în legătură cu un alt eventual argument al adversarilor, prin intermediul formulelor folosite construindu-se o anumită familiaritate cu cititorul: „Montaigne se vaită, în mai mult de un loc din *Essais*, că memoria nu-l prea ajută. E doar o cochetărie. Să nu-l credem sută la sută: băgați de seamă cum la tot pasul îi vin în minte sumedenie de citate din mai toți poeții latini” (*Ibidem*, p. 43). Această anticipare a replicilor îi servește autorului și ca argument excelent în sprijinul poziției proprii – dacă un filozof atât de important precum Montaigne memorizează un număr impunător de informații, prin urmare această activitate e bună și utilă.

O altă modalitate de adaptare la destinatar este apelul la cunoștințele acestuia, iar Alexandru Paleologu îl ghidează prin intermediul corecției: „Coroborat cu părerea sus-pomenită, circulă și altă prostie: îndemnul de a nu ne încărca memoria. O pedagogie a lenei minții. Memoria trebuie, dimpotrivă, exersată la maximum. Cu cât e mai încărcată, cu atât e mai precisă, mai vie, mai abundentă și mai promptă” (*Ibidem*, p. 43). Tonalitatea este însă autoritară și nu admite nicio replică. Scopul corecției în cazul dat este unul didacticist.

Eseistul român nu ezită să arate mustrător din deget și în direcția fostului președinte al Franței, François Mitterand, care a strâns mâna „plină de sânge” a lui Iliescu, făcându-se a nu vedea și a nu ști nimic: „Masacrul Inocenților s-a întâmplat acum două mii de ani, domnule Mitterand! Istoria nu ne spune dacă vreun șef de stat, în anul doi al erei noastre, s-a dus să-l complimenteze pe Irod” (*Ibidem*, p. 45). Distingem aici un destinatar explicit. Alți destinatari – impliciți (după cum implicită este și evaluarea negativă) – sunt vizați în fragmentul următor: „sunt cei care nu vor să-și amintească de România de dinainte de 1940, de România europeană, de România adevărată. Sunt cei care nu mai vor să știe nici de rege, nici de liberalism, nici de marile valori ale culturii noastre. Sunt cei care se acomodează cu Iliescu, cu neocomunismul și cu minciunile oficiale. Sunt cei pentru care chemarea minerilor de la 14 iunie 1990 nu e o crimă strigătoare la cer și în veci iremisibilă” (*Ibidem*, p. 44). Vina acestora, la fel ca și emoția autorului, este subliniată de repetiția insistentă a sintagmei „sunt cei”. De fapt, argumentul dat amintește de structura argumentului pantei alunecoase, pentru că avem și aici o succesiune: unii oameni nu vor să-și amintească anumite lucruri importante din existența istorică a României, se acomodează cu minciunile autorităților, pentru ca, în final, să ajungă a nu se mai mira nici de crimele înfăptuite.

Nu trebuie ignorată nici persoana verbului. Există pasaje în care autorul utilizează verbe la persoana întâia singular: „mi-am dat în petec”, „nu pot fi deloc de acord”, „îi detest”. Acestea se referă strict la părerea și experiența personale și nu sunt folosite pentru a se disocia de public, ci pentru a da un plus de autenticitate și credibilitate discursului. Verbele la persoana întâia plural creează o complicitate cu destinatarii care împărtășesc păreri asemănătoare („ce să mai spunem”, „nu mai știm”, „ni se tot spune” etc.).

Un discurs despre valori

Scopul discursului epidictic, prin urmare și cel al lui Alexandru Paleologu, este de a crește „intensitatea adeziunii la anumite valori despre care nu ne îndoim probabil atunci când le studiem izolat, dar care ar putea totuși să nu prevaleze înaintea altor valori care ar ajunge să intre în conflict cu ele. Oratorul încearcă să creeze o comuniune în jurul unor valori recunoscute de auditoriu" (Perelman și Olbrechts-Tyteca 2012, p. 68). O parte din destinatarii volumului *Despre lucrurile cu adevărat importante* ar trebui, după lectura acestuia, să aprecieze într-o măsură mai mare valori precum dreptatea, fidelitatea, solidaritatea și mila față de victimele regimului comunist, curajul și credința în Dumnezeu. La polul opus găsim adversarii, care sunt preocupați de valorile materiale, pun accent pe cantitate, și nu pe calitate, pe prezent, dar par să nu-și dorească deloc să răscolească trecutul. Iată cum sunt definiți aceștia din urmă: oameni „fără frica lui Dumnezeu", „călcător de lege", „ministru sperjur", cu idei demente, care se cred „infailibili și eterni". Asemenea formulări pot șoca, dar emițătorul nu își menajează receptorii, ci merge mai departe: pe unii îi educă, explicându-le ce au de făcut (să-și exerseze memoria), iar pe alții, care răspândesc păreri eronate („prostii"), îi etichetează drept pedagogi ai „lenei minții". În acest context, valorile pentru care pledează Alexandru Paleologu sunt inteligența și eficiența și ele nu par a fi împărtășite de adversarii săi, pe care, iarăși, în mod indirect, îi etichetează „nulități", prin intermediul unui argument ce face uz de hiperbolizare: „Atrofierea memoriei ca efect al menajării ei nu e altceva decât incultură și ininteligență. Mai mult: e o pierdere de identitate, deci nulitatea personalității" (Paleologu 1998, p. 43). Din această ciocnire a două seturi de valori diametral opuse surprindem, la un moment dat, nu numai scopul de a crește gradul de adeziune la anumite valori, ci și îndemnul la acțiune.

Pentru a face distincția dintre cele două seturi de valori (ale sale și ale adversarului) și mai vizibilă, eseistul recurge la argumentarea prin exemplificare, care ține de logos. Dacă în primul caz, atunci când se evocă exemplul învățământului din secolele trecute, „care miza pe solicitarea maximă a memoriei" și „a format marile spirite ale Europei", destinatarului pot să-i vină în minte numele unor renumiți gânditori și oameni de știință, ulterior, atunci când se propune exemplul Franței, acesta a fost, totuși, incomplet: „În schimb, deceniul ministeriatelor socialiste ale învățământului în Franța (Lionel Jospin și Jack Lang), tinzând la o educație nivelatoare, antiselectivă, demagogic antielitară, a avut niște efecte catastrofale, socialmente probabil iremediabile pentru o generație" (*Ibidem*, p. 44). Alexandru Paleologu a mizat pe un receptor cu un înalt nivel de cultură, care este la curent cu toate consecințele menționate doar în treacăt. Autorul s-a gândit, totuși, și la cititorii care nu cunosc în detaliu viața politică și culturală din întreaga lume, oferindu-le, între paranteze, numele a doi politicieni care au avut roluri-cheie în perioada menționată în articolul de opinie (cea a ministeriatelor socialiste), pentru a înlesni o eventuală documentare, dacă acest lucru se va dori.

Limbajul evaluativ

Limbajul evaluativ (ca mijloc lingvistic de exprimare a emoțiilor) are un rol crucial în argumentarea lui Alexandru Paleologu. Sintagmele: „educație nivelatoare, antiselectivă, demagofic antielitară", „efecte catastrofale", „iremediabile pentru o generație" trădează poziția celui care scrie. Despre acest lucru vorbesc și cercetătorii Karyn C. Rybacki și Donald J. Rybacki: „Felul în care vă alegeți cuvintele poate dezvălui atitudinea pe care o aveți față de un subiect anume" (2004, p. 292). Totuși este necesară o precizare – „Limbajul evaluativ devine o problemă atunci când folosim termeni care dezvăluie mai degrabă sentimentele pe care le nutrim în raport cu chestiunile aflate în discuție decât fundamentul rațional care a generat respectivele sentimente ori atunci când utilizăm afectele drept unica modalitate de a influența convingerile sau comportamentele celorlalți" (*Ibidem*, p. 294). Nu este cazul lui Alexandru Paleologu, care face apel la limbajul evaluativ doar pentru a-și nuanța argumentarea și a crește adeziunea la punctul de vedere exprimat. Evaluările eseistului sunt, mai ales negative, pentru că valorile pentru care pledează diferă de cele ale adversarilor. Din secvența referitoare la tipurile de educație din Franța mai putem desprinde una dintre valorile pentru care se pledează – unicitatea, pe care o opune la tot ce este „comun, banal, vulgar. [...] Unicul este original, el se distinge, iar prin aceasta este remarcabil și place chiar și celor mulți" (Perelman și Olbrechts-Tyteca 2012, p. 117). Discursul este unul polifonic, din interiorul lui răzbat la suprafață cel puțin trei voci: prima este a autorului, a doua – a cititorilor care au cam aceeași părere cu a autorului (pe care vrea să și-i apropie și mai mult), iar o a treia aparține adversarilor.

Pentru a evidenția consecințele pe care le-a avut comunismul în România, prin lichidarea elitelor și falsificarea istoriei (care sunt forme ale alterării memoriei colective), Alexandru Paleologu trasează o paralelă de ordin cantitativ – dacă în Franța perioada ministeriatelor socialiste a durat un deceniu și a avut consecințe dezastruoase, în România, comunismul a durat patru decenii. Așadar, urmările au fost mult mai grave.

Concesiile

Autorul articolului, pentru a-și consolida punctul de vedere, recurge la concesii: „Există, e adevărat, și un soi de parazitare a memoriei, o anumită emulație de tipul «cine știe câștigă». Nu ar fi nimic rău în asta dacă nu ar duce la vicierea noțiunii de cultură" (Paleologu 1998, p. 44). Alexandru Paleologu, la fel ca Aristotel, admite că atunci când memoria servește doar pentru a epata și nu pentru a obține „fericirea sau vreuna din părțile ei sau cele care o fac pe aceasta mai mare" (Aristotel 2004, p. 111) nu este de niciun folos. Dar și în cazul acestei concesii Alexandru Paleologu mai are un as în mânecă, un exemplu din experiența lui carcerală când memoria era un „antidot al deprimării". Argumentul său capătă greutate dacă îl legăm de secvențele

din *Jurnalul fericirii* în care Nicolae Steinhardt spunea că nu au cum se plictisi încarceraţii care ştiu poezii.

O altă concesie („De iertat putem ierta, trebuie să iertăm: e o virtute creştină benefică şi transfiguratoare. Dar întrebarea e: cine pe cine să ierte? Cine are această calitate? Cine, în mod decent, îi poate pretinde Adrianei Georgescu să-l ierte pe Nicolski? Cine, în mod decent, îi poate pretinde Elisabetei Rizea să-l ierte pe Cârnu?" (Paleologu 1998, p. 45)) serveşte, de această dată, drept argument zdrobitor împotriva adversarilor, căci, făcând uz de întrebarea retorică (expresie a patosului), nu le lasă ultimilor dreptul la replică, întrucât s-ar transforma în apărători ai criminalilor din comunism.

Patosul – o modalitate eficientă de convingere

În continuarea ideii de mai sus, trebuie să subliniem faptul că discursul lui Alexandru Paleologu, bazându-se pe un etos preexistent (informaţiile şi părerile pe care cititorul le are deja despre autor), este incisiv (mai ales începând cu alineatul al cincilea) şi puternic marcat de patos. După cum bine ştim, „emoţiilor li se recunoaşte în genere eficienţa (pentru că sunt un mijloc de a provoca nu doar schimbarea opiniei, ci chiar acţiunea)" (Zafiu 2010, p. 223). Ele „nu sunt iraţionale, nu reprezintă o pulsiune instinctivă. [...] Emoţiile nu reprezintă un factor perturbator al discursului, ci, dimpotrivă, unul ordonator. [...] Patosul gestionează relaţia dintre emiţător şi receptor în sensul armonizării afective, al generării empatiei şi al adeziunii la teza propusă" (Stoica 2012, p. 85). Aşadar, autorul îşi exprimă opiniile cu ajutorul patosului, întrucât etosul prealabil al acestuia îi permite: până în momentul scrierii articolului, Alexandru Paleologu devenise o figură emblematică în istoria României – fusese unul dintre oamenii puternic ataşaţi de monarhie, ocupant al unor posturi importante, o figură-cheie a culturii româneşti, apoi şi condamnat politic în lotul Noica-Pillat, ambasador al României în Franţa.

În articolul de opinie pe care îl supunem analizei, emoţiile sunt exprimate în două moduri: explicit (în foarte puţine cazuri – „Dar şi eu îi detestam pe ei. Îi detest şi acum." (Paleologu 1998, p. 44)) şi implicit (în majoritatea cazurilor), prin intermediul indicilor lingvistici. Alexandru Paleologu improvizează un soi de *cocktail Molotov* în care întrebările retorice şi repetiţiile sunt *ingredientele* principale. Discursul său este organizat pe două registre. Primul include secvenţe din argumentarea adversarilor: „Ni se tot spune de unii să uităm ce a fost şi să fim uniţi", „Să uităm, să nu fim răzbunători, să nu fim «resentimentari»" sau „Să nu fim «resentimentari». Să nu fim răzbunători" (*Ibidem*, p. 44). În acest prim caz se încearcă ascunderea emoţiilor, pentru ca în cel de-al doilea registru, care cuprinde răspunsurile eseistului la secvenţele citate anterior, patosul să dinamiteze discursul: „Bine, dar dacă nu mai ştim ce am fost, dar şi ce (şi cine) suntem, de ce, pe ce temei să ne unim? Unirea cui, unirea cu ce? Şi cu cine?" (*Ibidem*, p. 45).

Nu putem trece cu vederea excesul de artificiu care se obține prin intermediul întrebărilor retorice, însă, în cazul de față, Alexandru Paleologu și-a dorit să transmită în acest fel certitudinea sa în legătură cu importanța păstrării în memorie a evenimentelor care au marcat istoria umanității ca garanție a verticalității, a înaltei ținute morale. Este unul dintre rarele cazuri în care eseistul acceptă ideea certitudinii, pentru că, în foarte multe texte ale sale surprindem o desconsiderare a acesteia. De asemenea, descoperim un autor foarte sigur de sine atunci când recurge la generalizarea pripită: „societatea noastră e mutilată sufletește și oarecum decerebrată" (*Ibidem*, p. 45). Totuși problema pe care încearcă să o rezolve Alexandru Paleologu are numai un tip de date – cele referitoare la persoane lipsite de o etică a memoriei. Or, testele pentru verificarea corectitudinii generalizărilor ne spun: „trebuie să existe suficiente «temeiuri» pentru o generalizare", „chestiunile sau persoanele trebuie să fie tipici pentru o clasă, dacă e să o reprezinte", „situațiile să fie luate de pe eșantioane aleatorii de populație", „o generalizare nu va rezista dacă există prea multe situații care o contrazic" (Rybacki și Rybacki 2004, p. 232). Generalizarea lui Alexandru Paleologu este una pripită, dat fiind faptul că exemplele pe care le-a adus el nu caracterizează societatea românească în ansamblu, ci doar o parte a ei, pentru că mai există suficiente exemple de personalități care să ne convingă de calitatea lor morală ireproșabilă, dar, probabil, autorul a folosit acest procedeu pentru a câștiga adeziunea celorlalți prin sublinierea gravității situației.

Finalul textului este unul marcat, Alexandru Paleologu lăsându-se purtat de intensitatea trăirilor sale prezintă argumentul forței (*ad baculum*): „Nu vă jucați cu focul, domnilor. Și, mai cu seamă, nu vă amăgiți cu ideea dementă că sunteți infailibili și eterni și că nu veți avea de dat socoteală" (1998, p. 45) și utilizează o analogie (Eryniile devin Eumenide doar după răzbunare) pentru a le demonstra adversarilor că alterarea memoriei și ignorarea normelor de drept duc, inevitabil, la consecințe catastrofale.

În articolul *Elogiul memoriei*, am urmărit identificarea și interpretarea strategiilor retorice utilizate de Alexandru Paleologu. Pornind de la ideea că textul vizat aparține genului epidictic (sau demonstrativ), conform scrierilor lui Aristotel, dar și reprezentanților noii retorici (Chaïm Perelman și Lucie Olbrechts-Tyteca), am stabilit că există un etos preconstruit, care dă greutate întregului discurs și care vrea insistent ca receptorii săi să conștientizeze că memoria este esențială existenței umane, iar justiția are rolul de a instala dreptatea și a consola memoria nedreptățită. Prima strategie retorică a lui Alexandru Paleologu este adaptarea la destinatar și se materializează, în text, prin: activarea fondului comun de cunoștințe și opinii despre memorie și întărirea adeziunii spiritelor în legătură cu acestea, apelul la experiența cititorului, dar uzitarea de corecție în scop didacticist. Analiza discursului lui Alexandru Paleologu a relevat faptul că atunci când face referire la valori, el alege să folosească evaluări negative, etichetări, argumentarea prin exemplificare, la fel ca și argumente a căror structură amintește de cea a argumentului pantei alunecoase. Totuși, Alexandru Paleologu, în articolul său de opinie, și-a ales patosul ca modalitate eficientă de a convinge

destinatarii textului de justețea afirmațiilor sale. Eseistul român a pornit de la idei generale legate de memorie, pentru a ajunge, într-un final, la un fapt particular – refuzul forțelor de justiție de a-i pedepsi pe cei vinovați de ieșirea minerilor în 1990 și vărsarea de sânge, dar și lipsa unui proces al comunismului românesc, așa cum ne putem da seama la o lectură atentă. Considerăm că Alexandru Paleologu a efectuat un tur de forță. Textul său emoționează și, în egală măsură, trezește spiritul de revoltă prin intermediul repetițiilor, întrebărilor retorice, al unor generalizări aparent pripite și, în final, chiar utilizând argumentul forței. Credem că toți cei care l-au citit au înțeles că oamenii și statele demne de admirație sunt cele care țin memoria (individuală și colectivă) la loc de cinste.

Referințe bibliografice:

ARISTOTEL. *Retorica*. București: Editura IRI, 2004. ISBN 973-7926-03-X.

PALEOLOGU, Alexandru. *Despre lucrurile cu adevărat importante*. Iași: Polirom, 1998. ISBN 976-683-179-5.

PERELMAN, Chaïm și OLBRECHTS-TYTECA, Lucie. *Tratat de argumentare. Noua retorică*, trad.: Aurelia Stoica. Iași: Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2012. ISBN 978-973-703-742-8.

RYBACKI, Karyn C. și RYBACKI, Donald J. *O introducere în arta argumentării. Pledarea și respingerea argumentelor*, trad.: Viorel Murariu. Iași: Polirom, 2004. ISBN 973-681-591-9.

STOICA, Gabriela. *Afect și afectivitate. Conceptualizare și lexicalizare în româna veche.* București: Editura Universității din București, 2012. ISBN 978-606-16-0147-9.

ZAFIU, Rodica. Ethos, pathos și logos în textul predicii. În: Al. Gafton, S. Guia și I. Milică (ed.), *Text și discurs religios.* II. Iași: Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2010.

Notă: Articol elaborat în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova.

Primit: 05.02.2026
Acceptat: 21.05.2026